

MARIE NISSER – TEOLLISUUSPERINTÖ- TUTKIMUKSEN URANUURTAJA

Tuija Mikkonen

Ruotsalainen teollisuusperintötutkimuksen emerita professori Marie Nisser kuoli vaikean sairauden uuvuttamana kotonaan Brommassa 10.8.2011. Hän oli syntynyt 6.9.1937. Nisser valmistui filosofian lisensiaatiksi taidehistorian oppiaineessa Uppsalan yliopistossa vuonna 1967 ja saman laitoksen dosentiksi hänet nimitettiin vuonna 1985.

Vuonna 1992 Marie Nisseristä tuli maailman ensimmäinen teollisuusperintötutkimuksen professori Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådetin (HSFR) myönnettyä professuurin Nisserille, joka sijoitti sen Kungliga Tekniska Högskolaniin (KTH) Tukholmaan. Nisser perusti teollisuusperintötutkimuksen yksikön KTH:n tekniikan ja tieteenhistorian osaston yhteyteen ja johti yksikköä vuoteen 2004 saakka.

Marie Nisser käynnisti määrätietoisesti tutkimus- ja koulutustoiminnan, jonka tuloksena KTH:ssa valmistui Nisserin ohjauksessa useita teollisuusperintötutkimuksen väitöskirjoja. Marie vaati oppilailtaan perusteellista paneutumista tutkimustyöhön, mutta myös tuki ja kannusti näitä osallistumalla itsekin kenttätöihin ja virittämällä tutkimustyötä tukevia hankkeita. Marie innosti oppilaitaan luomaan kansainvälisiä kontakteja ja tarjosi omat laajat verkostonsa oppilaidensa käyttöön. Nisserin tutkimushankkeet edistivät alan kansainvälistä yhteistyötä, mutta yhtä hyvin tukea Marielta sai myös paikallistason vapaaehtoistyö ruotsalaisissa teollisuusmuseoissa ja yhdistyksissä.

Taidehistorian koulutuksen saaneena Nisser tulkitsi rakennuksia ja rakennettuja ympäristöjä tiedon lähteenä. Teollisuuden jälkeensä jättämien rakenteiden ja ympäristöjen tutkimisessa hän sovelsi arkeologisia menetelmiä Britanniassa kehittyneen teollisuusarkeologisen tutkimustradition ja sen innoittaman ruotsalaisen ”gräv där du står”-liikkeen mukaisesti. Nisserin 65-vuotisjuhlakirjan nimi *Industrins avtryck*, ”teollisuuden jäljet”, kuvaakin osuvasti hänen tutkimusotettaan.

Marie Nisserin merkitys kansainvälisen teollisuusperintötutkimuksen ja -liikkeen kehittämisessä on huomattava. Hän oli vuonna 1973 perustamassa kansainvälistä teollisuusperintöjärjestöä, nykyistä TIC-CIH-organisaatiota. Hän toimi TICCIH:n puheenjohtajana vuosina 1984–1990 sekä myöhemmin kunniapuheenjohtajana ja hallituksen jäsenenä. Nisserin toiminta teollisuushistoriallisten kohteiden dokumentoinnissa, analysoinnissa ja tunnetuksi tekemisessä oli kansainvälisestäkin merkittävää.

Ruotsissa Marie Nisser toimi aktiivisesti sekä paperi- ja selluloosateollisuuden että tekstiiliteollisuuden dokumentoinnissa ja perinnön vaalimisessa, mutta lähimpänä hänen sydäntään oli kuitenkin rautateollisuuden historia. Bergslagenin kaivos- ja rautateollisuuden jäänteet olivat useiden kurssien kenttätöiden kohteita. Bergslagenissa järjestettiin myös lukuisia kansallisia ja kansainvälisiä seminaareja ja konferensseja.

Nisserin viimeisimmäksi kirjalliseksi työksi jäi Ruotsin kaivos- ja metalliteollisuuden historian atlaksen *Bergsbruk: gruvor och metallframställning* toimitustyö yhdessä Jan af Geijerstamin kanssa. Käsikirjoitus valmistui vain muutama viikko ennen Nisserin kuolemaa. Atlas käsittelee metallintuotannon 4500-vuotista historiaa Ruotsissa.

Marie Nisser oli aktiivinen pohjoismaisen teollisuusperintöyhteistyön kehittämisessä.¹ Hän oli avainhenkilöitä pohjoismaisten teollisuusperintökurssien

Marie Nisser ahjon ääressä Forsvikin teollisuusmuseossa Keski-Ruotsissa teollisuusperintötaapaamisen yhteydessä kesällä 1999. Kuva: Tuija Mikkonen.

– Industriminnen i Norden – järjestämissä. Kurssien kautta siirtyi Suomeenkin vahva teollisuusperintötutkimuksen traditio. Kurssija järjestettiin kolme kertaa vuosina 1995–1998. Niille osallistui yhteensä 75 opiskelijaa. Kurssien kantava voima oli monitieteisyys. Opiskelijat edustivat useita eri tieteen aloja, kuten taidehistoriaa, taloushistoriaa, historiaa, kansatiedettä ja arkkitehtuuria. Kurssilla yhdistyivät myös eri lähestymistavat ammatillisen profiilin kautta, kun museoammattilaiset, tutkijat ja suunnittelijat yhdistivät oman ammatillisen näkemyksensä ja osaamisensa.

Osallistuin kurssille vuonna 1998, jolloin myös tutustuin Marie Nisseriin. Oman kurssini ensimmäinen viikko vietettiin Bergslagenissa Ruotsissa – Marielle niin läheisissä rautateollisuuden ympäristöissä. Koulutukseen liittyivät kiinteästi vierailut toimiviin tehtaisiin. Kurssilaiset saivat kokea ja aistia notkean valumassan hehkun ja teräspalkkien kolinan valssaamossa. Yritysvierailut antoivatkin konkreettista tuntumaa elävään teollisuuteen. Kenttätyöt toimivissa tai entisissä teollisuusympäristöissä olivat keskeinen osa oppimista. Pengoimme haltioituneena teollisuusraunioita ja värkkäsimme yötä myöten ryhmätyöraportteja. Marie

oli aina yhtä lapsenomaisesti innostunut kenttätöistä, mutta hän oli myös vaativa opettaja. Kurssiviikolla käsiteltävät tekstit oli luettava ja keskusteluissa oli osattava perustella näkemyksensä.

Marie oli aktiivinen myös Pohjoismaiden ministerineuvoston rahoittaman pohjoismais-balttilaisen koulutuksen järjestämisessä. *Industrial Heritage Platform* -hankkeeseen (IHP) vuosina 2000–2002 sisältyi kolme kurssiosiota. Marie itse osallistui erityisesti Latviassa järjestettyyn *Industrial Heritage and Societies in Transition* -kurssin järjestelyihin. Kurssilla tutkittiin mm. Liepajan entisten satama-alueiden menneisyyttä ja pohdittiin niiden tulevaisuutta. IHP-koulutus (<http://msi.lms.lt/ihp/>) on saanut paljon kansainvälistäkin huomiota.

Marie Nisserin työllä oli ratkaiseva merkitys sille, että teollisuusperinnöstä kehittyi akateeminen oppiaine paitsi Ruotsissa, myös kansainvälisesti. Pitkälti Nisserin ansiota oli myös se, että Ruotsissa on kasvanut vahva nuoremman polven tutkijakaarti teollisuusperinnön alalla. Vaikka Marie jättikin jälkeensä ison aukon, jatkaa hänen työnsä lukuisten nuoremman polven tutkijoiden ja toimijoiden kautta.

Kirjoittaja tutustui Marie Nisseriin pohjoismaisella teollisuusperintökurssilla vuonna 1998 ja oli sen jälkeen Nisserin kanssa useissa yhteisissä hankkeissa.

¹ Katso Lauri Putkosen artikkeli pohjoismaisesta yhteistyöstä.